

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Şartlı Tahliye Hakkında Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere (2003) 22 Sayılı Tavsiye Kararı*

(Bakan Delegationlarının 853 üncü Toplantısında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 24.10.2003 tarihinde kabul edilmiştir)

Avrupa Konseyi Statüsü'nün 15.b Maddesi uyarınca. Bakanlar Komitesi,

Bu alandaki uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi için hapis cezalarının infazına ilişkin ortak ilkeler saptamanın Avrupa Konseyi üyesi devletlerin çıkarına olduğunu dikkate alarak;

Şartlı tahliyenin, mahkumun toplumla planlı, yardımcı ve gözetimli bütünleşmesini sağlayarak, yeniden suç işlemeyi önlemede ve topluma yeniden katılmayı desteklemede en etkili ve yapıcı araçlardan birisi olduğunu kabul ederek;

Şartlı tahliyenin, kişisel şartlarla uyumlulaştırılmış ve adalet ve hak tanıma ilkelerine uyacak şekilde kullanılması gerektiğini göz önünde bulundurarak;

Hapsedmenin mali açıdan topluma ağır bir yük getirdiğini ve yapılan araştırmalara göre olumsuz etkileri olduğu ve suçluları rehabilite etmekte başarısız kaldığı olgusunu dikkate alarak;

Dolayısıyla, hapis cezalarının süresinin mümkün olduğunca kısaltılması ve cezanın tamamı çekilmeden şartla tahliye etmenin bu amaca yönelik önemli bir araç olduğunu dikkate alarak;

Şartlı tahliye tedbirlerinin, siyasi liderler, idareciler, hakimler, savcılar, avukatlar ve toplum tarafından verilecek desteği gerektirdiğini ve bu nedenle, hapis cezalarının adapte edilmesine ilişkin ayrıntılı bir açıklamaya ihtiyaç duyulduğunu kabul ederek;

Şartlı tahliyeye ilişkin mevzuat ve uygulamanın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve söz konusu sözleşmenin uygulanmasıyla yetkili organların içtihat kararları doğrultusunda, insan haklarını güvence altına almayı öncelikli amaç edinen, hukukun üstünlüğüne bağlı demokratik ülkelerin temel ilkeleri ile uyumlu olması gerektiğini göz önünde tutarak;

Şartla Mahkum Edilmiş veya Şartla Tahliye Edilmiş Suçluların Gözetimi Hakkında Avrupa Sözleşmesini (ETS No. 51) hatırlatarak;

-Cezanın tecili. Denetimli Serbestlik ve hapsedilmeye diğer alternatifler hakkında (65) 1 Sayılı Kararın;

-Şartla mahkum edilmiş veya şartla tahliye edilmiş suçluların gözetimine ve bakımına yönelik tedbirlerin uygulamadaki organizasyonuna ilişkin (70) I Sayılı Kararın;

-Uzun süreli mahkumların iyileştirilmesine ilişkin (76) 2 Sayılı Kararın; Hapsedilmeye alternatif ceza tedbirleri hakkında (76) 10 Sayılı Kararın;

-Cezaevi iznine dair (82) 16 Sayılı Tavsiye Kararın;

-Avrupa Cezaevi Kuralları hakkında (87) 3 Sayılı Tavsiye Kararın;

-Cezaevinde eğitim hakkında (89) 12 Sayılı Tavsiye Kararın;

-Kamusal cezalar ve tedbirler hakkında Avrupa kurallarına ilişkin (92) Sayılı Tavsiye Kararın;

-Cezalandırmada tutarlılık hakkında (92) 17 Sayılı Tavsiye Kararın;

-Ceza ve tedbirlerin uygulanmasıyla görevli personel hakkında (97)12 Sayılı Tavsiye Kararın;

-Cezaevinde aşırı kalabalıklaşma ve cezaevi mevcudunda artışa dair (99)22 Sayılı Tavsiye Kararın;

-Kamusal cezalar ve tedbirler hakkında Avrupa Kurallarının uygulanmasının geliştirilmesine ilişkin Rec (2000) 22 Sayılı Tavsiye Kararın, önemini hatırlatarak, üye devletlere:

1.eğer mevzuatlarında yer almıyorsa şartlı tahliyeyi getirmelerini;

2.bu tavsiye kararının ekinde yer alan ilkelerin, şartlı tahliyeye ilişkin mevzuat, politika ve

3.bu tavsiye kararı ile buna eşlik eden açıklayıcı bilgi notunun memorandumun mümkün olduğunca geniş bir çevreye iletilmesini sağlamalarını

tavsiye eder.

* Metinler Necati NURSAL'a ait Uluslar arası Cezaevi Standartları ve Denetimli Serbestlik Kuralları Kitabı'ndan alınmıştır.

R(2003) 22 Sayılı Tavsiye Kararına Ek

I. Şartlı tahliyenin tanımı

1. Bu tavsiye kararının amaçları açısından şartlı tahliye, kişiselleştirilmiş tahliye sonrası şartlar altında hüküm giymiş mahkumların erken tahliye edilmesidir.

2. Şartlı tahliye kamusal bir tedbirdir. Şartlı tahliyenin hukuken tanınmasına ve bireysel durumlara uygulanmasına, kamusal cezalar ve tedbirler hakkında Avrupa kurallarına ilişkin (92) 16 Sayılı Tavsiye Kararı ile kamusal cezalar ve tedbirler hakkında Avrupa kurallarının uygulanmasının geliştirilmesine ilişkin Rec(2000) 22 Sayılı Tavsiye Kararında yer verilmiştir.

II. Genel ilkeler

3. Şartlı tahliye, tahliye sonrası şartlar ve gözetim aracılığıyla mahkumların cezaevi yaşamından toplum içinde yasalara uygun bir yaşama geçişlerine yardımcı olmayı amaçlamalı ve kamu güvenliğini sağlamaya ve toplumda suçluluğu azaltmaya katkıda bulunmalıdır.

4.a. Hapsedilmenin zararlı etkilerini azaltmak ve dış toplumun güvenliğini güvence altına almayı amaçlayan koşullar altında mahkumların topluma yeniden katılmalarını desteklemek için ömür boyu hapse mahkum olanlar dahil tüm mahkumlar, kanunen şartlı tahliyeden yararlanabilmelidirler.

4.b. Hapis cezası sürelerinin şartlı tahliyeye elvermeyecek kadar kısa olması durumunda, bu amaçları gerçekleştirmede başka yollar aranmalıdır.

5. Mahkumlar cezalarını çekmeye başladıklarında, ya asgari süreyi doldurarak ne zaman şartlı tahliyeden yararlanabileceklerini (bu süre mutlak zaman olarak ve/veya cezanın oranına göre belirlenir) ve şartlı tahliyeden yararlanabilmek için gerekli olan kriterleri ("takdire bağlı tahliye sistemi") ya da mutlak zaman olarak ve/veya cezanın oranına göre belirlenen sabit bir süreyi doldurarak ("zorunlu tahliye sistemi") ne zaman tahliyeden yararlanma hakkına sahip olduklarını bilmelidir.

6. Asgari veya sabit süre, şartlı tahliye ile amaçlananların gerçekleştirilmesini engelleyecek kadar uzun olmamalıdır.

7. Sonucu olumsuz olan kişiselleştirilmiş değerlendirmenin, şartlı tahliye tarihinde çok küçük bir değişiklik yapacağı cezalarda, zorunlu tahliye sistemi uygulanarak tasarruf edilecek kaynaklar göz önünde bulundurulmalıdır.

8. Şartlı tahliye edilen mahkumların yeniden suç işleme riskini azaltmak amacıyla, mahkumlar, aşağıda belirtilen kişiselleştirilmiş şartlara tabi tutulabilmelidir:

- tazminat ödemek veya mağdurun zararının karşılamak;
- suçun işlenmesi ile açıkça bağlantılı olan uyuşturucu veya alkol kullanımı ya da tedavi edilebilen başka rahatsızlıklar için tedaviye tabi tutulmak;
- çalışmak ya da örneğin eğitim veya mesleki eğitim gibi, onaylanmış diğer meşguliyet faaliyetlerine katılmak;
- kişisel gelişim programlarına katılmak;
- bazı yerlerde ikamet etmekten ya da bu yerleri ziyaret etmekten men edilmek.

9. İlke olarak şartlı tahliyeye, yardım ve denetim tedbirlerini içeren gözetim de eşlik etmelidir. Gözetimin niteliği, süresi ve yoğunluğu her bireysel duruma göre uyarlanmalıdır. Şartlı tahliye süresi boyunca düzeltmeler yapılabilir.

10. Şartlar ve gözetim tedbirlerinin geçerli olacağı süre, cezanın henüz çekilmemiş kısmı ile orantısız olmayacak şekilde düzenlenmelidir.

11. Süresi belirsiz olan şartlar ve gözetim tedbirleri, ancak, toplumun korunması için kati suretle gerekirse ve Rec(2000) 22 Sayılı Tavsiye Kararında gözden geçirilmiş haliyle, kamusal ceza ve tedbirler hakkında Avrupa Kuralları'nın 5. Maddesinde yer alan güvenceler doğrultusunda ise uygulanmalıdır.

III. Şartlı tahliyeye hazırlık

12. Şartlı tahliyeye hazırlık, cezaevinde çalışan personel ile tahliye sonrası gözetimden sorumlu personelin yakın işbirliği ile yürütülmeli ve asgari ya da sabit sürenin bitiminden önce

sonuçlandırılmalıdır.

13.Cezaevi hizmetleri, mahkumların uygun tahliye öncesi programlar ile kendilerini toplum yaşamına hazırlayan eğitim ve mesleki eğitim kurslarına katılmalarını teşvik etmelidir. Mahkumları topluma yeniden katılmaya hazırlamak amacıyla, cezaların infazında mümkün olduğunca yarı-özgürlük, açık rejimler ya da geçici yerleşmeler gibi belirli yöntemler kullanılmalıdır.

14. Şartlı tahliyeye hazırlama, mahkumların aileleri ve yakın akrabaları ile olan ilerini sürdürme veya yeniden kurma olasılığı ile tahliye olmuş mahkumların ima uyum sağlamalarında yardımcı olabilecek servisler, örgütlenmeler ve gönüllü kuruluşlarla olan ilişkilerin desteklenmesini de kapsamalıdır. Bu amaçla, farklı cezaevi izinleri verilmelidir.

15.Tahliye sonrası uygun şartların ve gözetim tedbirlerinin erken bir zamanda göz önünde bulundurulması teşvik edilmelidir. Mahkumlara, olası şartlar, sağlanabilecek yardım, denetimin gerektirdikleri ve başarısızlığın olası sonuçları özenle anlatılmalı ve birlikte tartışılmalıdır.

IV.ŞartlıTahliyedenYararlandırma

Takdire bağlı tahliye sistemi

16.Mahkumların şartlı tahliyeden yararlanabilmek için çekmeleri gereken asgari süre hukuken tespit edilmelidir.

17.İlgili makamlar, mahkum asgari süreyi çeker çekmez şartlı tahliye kararının alınması için gerekli prosedürü başlatmalıdır.

18.Mahkumların şartla tahliye edilebilmek için sahip olmaları gereken kriterler açık ve kesin bir ifadeyle belirtilmelidir. Ayrıca, mahkumların kişilikleri ile toplumsal ve ekonomik koşullarının yanı sıra yeniden yerleştirme programlarının uygunluğunu da göz önünde bulundurmak anlamında gerçekçi olmalıdır.

19.Tahliye sonrasında çalışma olanağının bulunmayışı, şartlı tahliyenin reddedilmesi ya da ertelenmesi için gerekçe teşkil etmemelidir. Başka işler bulabilmek için çaba gösterilmelidir. Düzenli bir ikametgahın olmayışı da şartlı tahliyeyi reddetme ya da erteleme için bir gerekçe olamaz ve bu tür durumlarda geçici yerleştirme ayarlanmalıdır.

20.Şartla tahliye etme kriterleri, yasalara uyan vatandaş olmak için gereken asgari şartları yerine getiren tüm mahkumları şartlı tahliyeden yarandıracak şekilde uygulanmalıdır. Mahkumun kriterleri sağlamadığını göstermek yetkililerin sorumluluğundadır.

21.Şayet karar vermekle yetkili merci şartlı tahliye kararı vermezse, konuyu tekrar değerlendirmek üzere bir tarih saptamalıdır. Her durumda mahkumlar, durumları kendi lehlerine kayda değer bir şekilde değişir değişmez, karar vermekle yetkili merciye yeniden başvurabilmelidirler.

Zorunlu Tahliye Sistemi

22.Mahkumların tahliye edilebilmek için geçirmeleri gereken süre kanunla belirlenmelidir.

23.Tahliyenin ertelenmesi, ancak kanunda öngörülen istisnai hallerde mümkün olabilir.

24.Tahliyeyi erteleme kararında yeni bir tahliye tarihi saptanmalıdır.

V. Getirilecek Şartlar

25.Getirilecek şartlar ile gözetimin gerekip gerekmediğini değerlendirirken, karar vermekle yetkili merci, mahkumlar ve onların kişisel koşullarını bilen cezaevi personelinden gelen raporları ve sözlü beyanları kullanabilmelidir. Tahliye sonrası gözetimle ilgilenen uzmanlar veya mahkumların sosyal koşulları hakkında bilgi sahibi olan diğer kişiler de gerekli bilgiyi sağlamalıdır.

26.Karar vermekle yetkili merci, mahkumların, getirilen şartları, yapılacak yardımı, denetimin gereğini ve getirilen şartlara uyulmadığı takdirde ortaya çıkacak olası sonuçları anlamalarını sağlamalıdır.

VI.Şartlı tahliyenin uygulanması

27.Şartlı tahliyenin uygulanması ertelenecekse, tahliye olmayı bekleyen mahkumlar, mümkün olduğunca toplumda sahip olacakları şartlara en yakın şartlarda tutulmalıdır.

28.Şartlı tahliyenin ve gözetim tedbirlerinin uygulanması, kamusal ceza ve tedbirler hakkında Avrupa Kurallarının 7.8 ve 11'inci maddeleri uyarınca bir icra mercinin sorumluluğu altında olmalıdır.

29. Uygulama, kamusal ceza ve tedbirler hakkında Avrupa Kurallarının 37 ilâ 75'inci maddeleri ile ve kamusal ceza ve tedbirler hakkında Avrupa Kurallarının [uygulanmasının geliştirilmesi hakkında Rec(2000)22 Sayılı Tavsiye Kararı'nın 9 ilâ 13 üncü maddelerindeki ilgili hükümlerde öngörülen yürürlük için gerekli şartlarla uyum içinde düzenlenmeli ve ele alınmalıdır.

VII.Getirilen şartlara uymama

30 Getirilen şartların küçük boyutlu ihlalleri, tavsiye veya uyarı yoluyla icra merci tarafından ele alınır. Daha ciddi boyuttaki ihlaller, olası iptal kararını verecek olan mercie derhal bildirilmelidir. Ancak söz konusu merci, daha fazla tavsiye ya da uyarı, daha katı şartlar veya geçici süreyle iptal etmenin yeteri kadar ceza teşkil edip etmediğini göz önünde bulundurmalıdır.

31. Genel olarak, getirilen şartlara uyulmaması durumunda, kamusal ceza ve tedbirler hakkında Avrupa kurallarının 85 inci maddesi ile söz konusu kuralların X bölümünde yer alan diğer ilgili hükümler gereğince işlem yapılmalıdır.

VIII.Usulî Güvenceler

32. Şartlı tahliyeden yararlandırma veya şartlı tahliyeyi erteleme ya da iptal etme, ayrıca şartlı tahliyeye bağlı şartlar ve tedbirler getirme veya değiştirmeye ilişkin kararlar, aşağıdaki güvencelerde dile getirilen usullere uygun olarak yasayla belirlenmiş merciler tarafından alınır:

a. Hüküm giymiş kişiler şahsen dinlenmeli ve yasalara uygun olarak yardım alabilmelidirler.

b. Karar vermekle yetkili merci, ifadeler dahil hükümlü kişilerin kendi davalarının lehine sundukları her tür öğeyi titizlikle dikkate almalıdır,

c. hükümlü kişiler dava dosyalarına erişme hakkına sahip olmalıdır,

d. kararlar temel nedenleri belirtmeli ve yazı ile bildirilmelidir.

33. Hükümlü kişiler, kararın özüne ve usulî güvencelere uyulmamasına karşı, yasayla belirlenmiş daha yüksek bağımsız ve tarafsız bir mercie şikayette bulunabilmelidirler.

34. Şartlı tahliyenin uygulanmasına ilişkin şikayet usulleri de ulaşılabilir olmalıdır.

35. Tüm şikayet usulleri, kamusal ceza ve tedbirler hakkında Avrupa kurallarının 13 ilâ 19 uncu maddelerinde belirtilen güvencelerle uyumlu olmalıdır.

36. 32 ilâ 35 inci paragraflarda yer alan hiçbir hüküm, bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle güvence altına alınan hakları sınırlayacak ya da azaltacak şekilde yorumlanamaz.

IX.Karar vermeyi geliştirmede yöntemler

37.Karar vermede yardımcı olacak diğer yöntemlerin yanı sıra güvenilir risk ve ihtiyaç değerlendirmesi araçlarının kullanımı ve geliştirilmesi teşvik edilmelidir.

38. Hukuk ve sosyal bilimler alanındaki uzmanlar ile şartla tahliye edilmiş mahkumların topluma yeniden kazandırılması ile ilgilenen herkesin katkılarıyla, karar vermekle yetkili kişiler için bilgilendirme oturumları ve/veya eğitim programları düzenlenmelidir.

39.Karar vermede makul bir tutarlılık derecesi elde etmek için gerekli adımlar atılmalıdır.

X. Şartlı tahliye hakkında bilgilendirme ve danışmanlık

40.Siyasetçiler, yargı mercileri, karar almak ve uygulamakla yetkili merciler, ilgili üniversite öğretim üyeleri ve araştırmacılar bilgilendirilmeli ve şartlı tahliyenin işleyişi ile bu alana yeni mevzuat ve uygulamanın kazandırılması hakkında kendileriyle görüşmeler yapılmalıdır.

41.Karar vermekle yetkili merciler şartlı tahliyenin başarılı ve başarısız olduğu mahkum sayısı ve başarı ya da başarısızlığın nedenleri hakkında bilgilendirilmelidir,

42.Şartlı tahliyenin kullanımı ve bunun ceza adalet sistemi içindeki rolü hakkında

kamuoyunu bilgi sahibi kılmak amacıyla medya ve diğer kampanya faaliyetleri düzenlenmelidir. Şartlı tahliye süresi içinde meydana gelen herhangi dramatik ve aleni bir başarısızlık derhal duyurulmalıdır. Bu tür olaylar medyanın ilgisini çekeceğinden, bunun yanında şartlı tahliyenin amacı ve olumlu etkileri de vurgulanmalıdır.

XI.Araştırma ve İstatistik

43.Mevcut şartlı tahliye sistemlerinin uygunluğu ve bunların daha da geliştirilmesi hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla, şartlı tahliyenin temel amaçlarını gerçekleştirmede bu sistemlerin işleyişi ve etkinliklerine dair bilgi sağlamak için 1 değerlendirme yapılmalı ve istatistik toplanmalıdır.

44.Yukarıda tavsiye edilen değerlendirmelere ilaveten, şartlı tahliye sistemlerinin işleyişi hakkında araştırmalar teşvik edilmelidir. Yargı makamlarının ve karar vermekle yetkili mercilerin, icra makamlarının, mağdurların, kamunun ve mahkumların görüşleri, tutumları ve izlenimlerine bu tür araştırmalarda yer verilmelidir. Dikkate alınması gereken diğer hususlar ise şartlı tahliyenin maliyet etkin olup madiği, yeniden suç işleme oranlarında düşüşe neden olup olmadığı, şartlı edilen mahkumların toplum yaşamına ne ölçüde tatmin edici bir uyum ve bir şartlı tahliye programı geliştirmenin getirilen ceza ve tedbirler ile cezaların infazı üzerindeki olası etkileri inceleme konusu olmalıdır.

45.Gerekli nitelikleri haiz olma bakımından şartlı tahliyeden yararlandırılan mahkum sayısı, ilgili ceza ve suçların süresi, şartlı tahliyeden yararlandırılmadan önce çekilen ceza süresinin oranı, iptal sayıları, yeniden hüküm giyme oranları ile sabıka kaydı ve şartla tahliye edilen mahkumların sosyo-demografik geçmişleri hakkında istatistik tutulmalıdır.